

Sygn. akt VI ACa 467/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 października 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA– Anna Orłowska

Sędzia SA– Ryszard Sarnowicz (spr.)

Sędzia SA – Ewa Śniegocka

Protokolant– sekr. sąd. Agnieszka Janik

po rozpoznaniu w dniu 26 września 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) w P.

przeciwko (...) Sp. z o.o. w K.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 5 stycznia 2012 r.

sygn. akt XVII AmC 2471/10

I. zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że:

1. powództwo oddala;

2. zasądza od powoda (...) w P. na rzecz pozwanego (...) Sp. z o.o. w K. kwotę 394 (trzysta dziewięćdziesiąt cztery) złote tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

3. nieuiszczone koszty sądowe od których powód był zwolniony przejmuje na rachunek Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie.

II. zasądza od powoda (...) w P. na rzecz pozwanego (...) Sp. z o.o. w K. kwotę 1.108 (tysiąc sto osiem) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym, w tym kwotę 270 (dwieście siedemdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt VI ACa 467/12

UZASADNIENIE

(...) w P. wniosło o uznanie za niedozwolone i zakazanie pozwanej (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K. wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o treści: „Przyrzeczona umowa

ustanowienia odrębnej własności lokali i sprzedaży zostanie zawarta w terminie do 180 dni od daty wydania Lokalu. Niezachowanie tego terminu przez Spółkę, będące skutkiem opieszałości działań administracyjnych (wydanie niezbędnych zaświadczeń) przy spełnieniu wszystkich warunków przez Spółkę lub będące skutkiem działania siły wyższej nie może powodować żadnych roszczeń ze strony Kupującego." (pkt 5.4.k. wzorca umowy pod nazwą „Przedwstępna umowa ustanowienia odrębnej własności lokalu i przedwstępna umowa sprzedaży lokalu" dla inwestycji (...) we W.).

W odpowiedzi na pozew pozwana wniosła o odrzucenie pozwu albo oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 5 stycznia 2012 roku Sąd Okręgowy w Warszawie uznał powyższą klauzulę za niedozwoloną i zakazał pozwanej jej stosowania, nie obciążył pozwanej kosztami procesu oraz zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwana (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w K. prowadzi działalność gospodarczą obejmującą m.in. wykonywanie robót budowlanych, w tym budowę i sprzedaż lokali mieszkalnych w budynkach wielorodzinnych na terenie K., W. i P..

Zawierając umowy w zakresie swojej działalności, pozwana do dnia 25 maja 2010 r. posługiwała się m.in. wzorcem umownym o nazwie „Przedwstępna umowa ustanowienia odrębnej własności lokalu i przedwstępna umowa sprzedaży lokalu" dla inwestycji (...) we W.. Wzorec ten zawiera w pkt 5.4.k. zakwestionowane przez powoda postanowienie o następującej treści: „Przyrzeczona umowa ustanowienia odrębnej własności lokali i sprzedaży zostanie zawarta w terminie do 180 dni od daty wydania Lokalu. Niezachowanie tego terminu przez Spółkę, będące skutkiem opieszałości działań administracyjnych (wydanie niezbędnych zaświadczeń) przy spełnieniu wszystkich warunków przez Spółkę lub będące skutkiem działania siły wyższej nie może powodować żadnych roszczeń ze strony Kupującego.".

W ocenie Sądu Okręgowego zgłoszony przez pozwanego wniosek o odrzucenie pozwu był bezpodstawny. Sprawa niniejsza wytoczona przez organizację społeczną działającą na rzecz konsumentów, dotyczy uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone. Podstawą prawną wytoczenia powództwa jest art. 385¹ i następne k.c. Sprawa z odwołania (...) sp. z o.o. w K. od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów jest sprawą z zakresu ochrony konsumentów i jej podstawę prawną stanowią przepisy ustawy z dnia 16 lutego 2007r. o ochronie konkurencji i konsumentów. Brak tożsamości stron i podstawy prawnej obu powództw wyklucza, zdaniem Sądu Okręgowego możliwość odrzucenia pozwu na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

W przekonaniu Sądu I instancji również zarzut braku legitymacji powoda do wytoczenia powództwa był niezasadny. Sąd Okręgowy wskazał tu, że przepis art. 479⁽³⁸⁾ k.p.c. wymienia wprost, jako podmiot legitymowany, organizację społeczną, do której zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów. Jednym z przedmiotów działalności powodowego (...) jest ochrona interesów konsumentów. Spełnia ono więc wymóg określony w w/w przepisie, stąd jest uprawnione do wniesienia przedmiotowego pozwu.

Analizując przedmiotowe postanowienie umowne, Sąd Okręgowy stwierdził, że nie zostało ono indywidualnie uzgodnione z konsumentem, nie jest wynikiem uzgodnień, jest jednym z elementów wzorca umowy o nazwie „Przedwstępna umowa ustanowienia odrębnej własności lokalu i przedwstępna umowa sprzedaży lokalu" dla inwestycji (...) we W.. Ustawa zaś wprost uznaje postanowienia przejęte z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi za nie uzgodnione indywidualnie. Pozwana nie wypowiedziała się co do tej okoliczności, ani nie zaprzeczała, że kwestionowane postanowienie nie jest indywidualnie uzgadniane.

W dalszej części uzasadnienia Sąd I instancji wskazał, że za niedozwolone mogą być uznane tylko te postanowienia, które nie określają głównych świadczeń stron. Przyjmuje się bowiem, że jeśli chodzi o główne świadczenia, strony zawsze uzgadniają je indywidualnie i właśnie ze względu na nie przystępują do zawarcia umowy. Analizując zaś przedmiotowe postanowienie umowne stwierdził, że nie dotyczy ono głównych świadczeń stron. W niniejszej sprawie głównymi świadczeniami były z jednej strony - przyrzeczenie przez dewelopera ustanowienia w przyszłości na rzecz

konsumenta odrębnej własności lokalu i przyrzeczenie jego sprzedaży, z drugiej strony - przyrzeczenie (zobowiązanie się) przez konsumenta do zawarcia w przyszłości umowy sprzedaży tego lokalu z deweloperem jako sprzedawcą. Natomiast sporne postanowienie nie dotyczy tak rozumianych świadczeń głównych, lecz przewiduje wyłączenie odpowiedzialności strony pozwanej za niezachowanie terminu zawarcia umowy przyrzeczonej z powodu określonych zdarzeń.

Sąd I instancji uznał ponadto, że analizowana klauzula stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 oraz art. 385 pkt 2 k.c. Sąd Okręgowy wskazał tu, że przyczyną przedłużania się postępowań przed organami administracji mogą być działania lub zaniechania dewelopera, czy brak jego należytej staranności. Tymczasem klauzula jest sformułowana w sposób ogólny, daje możliwość do interpretacji w ten sposób, że wyłącza odpowiedzialność dewelopera z tytułu niedochowania terminu w sytuacji, gdy złożył kompletny wniosek do organów administracji. Bez znaczenia pozostaje, że ze swej winy złożył wniosek z opóźnieniem, bo i tak jest to traktowane jako zachowanie wszystkich warunków przez spółkę. Pojęcie „opieszności działań administracyjnych” również uznano za sformułowanie zbyt ogólne, które pozwala na uznanie przez dewelopera za niezawinione przez niego okoliczności, które w istocie stanowią wynik jego działania lub zaniechania. W ten sposób dochodzi, zdaniem Sądu Okręgowego, do zaburzenia równowagi stron stosunku obligacyjnego, co jest sprzeczne z dobrymi obyczajami. Dochodzi do rażącego naruszenia interesów konsumenta, głównie ekonomicznych. Przedmiotowe postanowienie może prowadzić również do wystąpienia po stronie konsumenta rozczarowania, poczucia nierzetelnego traktowania, skomplikować mu plany związane z przyszłym mieszkaniem, tym samym powodując niedogodności organizacyjne.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu oparto na mocy art. 102 k.p.c., ponieważ Sąd Okręgowy uznał, iż zachodzą okoliczności szczególnie uzasadnione, usprawiedliwiające nieobciążenie pozwanego kosztami zastępstwa procesowego i opłaty sądowej. Okoliczności te, wykazane przez pozwanego, mają charakter zarówno procesowy jak i pozaprocessowy. Przede wszystkim, zdaniem Sądu I instancji, cel polegający na ochronie konsumentów zrealizowany został poprzez wydanie przez Prezesa UOKiK decyzji, na mocy której za stosowanie w obrocie z konsumentami niedozwolonych klauzul, na (...) sp. z o.o. w K. została nałożona kara pieniężna w wysokości 370.360 zł i 111.108 zł. Decyzja została wydana w dniu 19 lipca 2010r., pozwany wniósł przedmiotowe powództwo w dniu 30 sierpnia 2010r., a więc w krótkim odstępie czasu, zaś powództwo oparte jest wyłącznie na ustaleniach Prezesa UOKiK. Uzasadnienie pozwu jest bardzo lakoniczne, nie załączono przedmiotowego regulaminu, pełnomocnik nie był obecny na rozprawie ani nie odniósł się merytorycznie do odpowiedzi na pozew (poza stwierdzeniem, że podtrzymuje żądanie pozwu). Sąd Okręgowy miał również na względzie okoliczność, że załączając decyzję Prezesa UOKiK, pełnomocnik powoda wykorzystał jego ustalenia, natomiast sam nie włożył w przygotowanie pozwu żadnego wysiłku merytorycznego. Wszystkie te okoliczności świadczyły zdaniem Sądu I instancji o tym, że nakład pracy pełnomocnika powoda był znikomy. Ponadto Sąd Okręgowy stwierdził, że faktem znanym mu z urzędu jest to, że powód stosuje praktykę wytaczania kilku powództw dotyczących tego samego wzorca, co świadczy jego zdaniem o tym, że powód kieruje się celem zarobkowym, a nie interesem konsumentów.

W tych okolicznościach obciążenie pozwanego kosztami procesu uznano za sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości i zasadami współżycia społecznego, w tym głównie z moralnością.

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana zaskarżając go w całości i wnosząc jego uchylenie oraz odrzucenie pozwu, a ewentualnie o jego zmianę poprzez oddalenie powództwa. Powódka podniosła zarzuty naruszenia:

1. prawa procesowego, a to:

i.

i. art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i brak odrzucenia pozwu w sytuacji, gdy o to samo roszczenie sprawa jest w toku na skutek wcześniejszego wniesienia przez (...) sp. z o.o. z siedzibą w K. odwołania od decyzji z dnia 19 lipca 2010 r. Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, sygn. akt XVII Ama 229/10/W,

ii. art. 479³⁸ k.p.c. poprzez jego niewłaściwą interpretację, niezgodną z Dyrektywą Rady EWG 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.UE L z dnia 21 kwietnia 1993 r.) i w konsekwencji przyjęcie, iż stronie powodowej przysługuje w niniejszej sprawie legitymacja czynna;

2. prawa materialnego, a to przepisu art. 385⁽¹⁾ § 1 k.c. w związku z 385⁽³⁾ pkt 17 k.c. poprzez niewłaściwą interpretację i zastosowanie, a w konsekwencji błędne przyjęcie jakoby postanowienie: „Kupującemu przysługuje uprawnienie do odstąpienia od niniejszej umowy bez konieczności podawania przyczyny w okresie do dnia wydania mu Lokalu. Oświadczenie o odstąpieniu wymaga formy pisemnej pod rygorem nieważności i winno być doręczone Spółce za potwierdzeniem odbioru. Jeżeli Kupujący skorzysta z tego prawa po dokonaniu zapłaty pierwszej raty, to zobowiązany on będzie do zapłaty kary umownej w wysokości 10% ceny określonej w pkt 3.1. Zapłata kary umownej winna nastąpić w terminie 7 dni od daty złożenia oświadczenia o odstąpieniu od Umowy. Spółka uprawniona jest do potrącenia kary umownej z wierzytelnością Kupującego z tytułu zwrotu zapłaconej części lub całości ceny. Zwrot pozostałej części uiszczony ceny nastąpi w terminie 25 (dwudziestu pięciu) dni od dokonania wpłaty przez inną osobę, która zawrze ze Spółką przedwstępną lub właściwą umowę sprzedaży Lokalu, lecz nie później niż w ciągu 90 dni od daty otrzymania przez Spółkę oświadczenia o odstąpieniu od umowy” stanowić miało niedozwolone postanowienie umowne.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona, choć nie wszystkie podniesione w niej zarzuty należy podzielić.

Za niezasadny należy uznać zarzut naruszenia art. 199 §1 pkt.2 kpc, iż Sąd Okręgowy trafnie rozstrzygnął tę kwestię w postanowieniu z dnia 30 grudnia 2011r. o odmowie odrzucenia pozwu, które wobec jego niezaskarżenia, stało się prawomocne. Należy wskazać, że niniejsze postępowanie oraz postępowanie toczące się z odwołania pozwanej od decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, wbrew argumentacji apelującej, charakteryzują się brakiem tożsamości stron i podstawy prawnej dochodzonych roszczeń, mimo pokrywających się w znacznym zakresie podstaw faktycznych tychże roszczeń.

Niezasadny jest również zarzut art. 479⁽³⁸⁾ kpc poprzez jego niewłaściwą interpretację i w konsekwencji przyjęcie, iż stronie powodowej przysługuje legitymacja czynna w niniejszej sprawie. Przepis art. 479⁽³⁸⁾ § 1 kpc statuuje legitymację czynną formalną (procesową) dla określonych w nim podmiotów, które są uprawnione do zainicjowania kontroli abstrakcyjnej danego wzorca. W tym znaczeniu powodowe (...), jako mające w swoich celach statutowych ochronę interesów konsumentów, ma formalne uprawnienie do wytoczenia powództwa o stwierdzenie abuzywności danej klauzuli.

Z kolei zdaniem Sądu Apelacyjnego w niniejszej sprawie doszło do naruszenia prawa materialnego w postaci art. 385⁽¹⁾ § 1 kc, aczkolwiek z przyczyn innych niż wskazano w apelacji powoda. Zdaniem Sądu II instancji legitymacji procesowej w rozumieniu art. 479⁽³⁸⁾ § 1 kpc nie można, rozpatrywać oddzielnie od legitymacji materialnej, wynikającej z treści art. 385⁽¹⁾§1 kc i nast., dotyczących klauzul niedozwolonych. Wprawdzie spór o stwierdzenie abuzywności klauzuli ma charakter powództwa o ukształtowanie, nie jest to jednak powództwo o ustalenie, brak więc jest podstaw do badania interesu prawnego w rozumieniu art. 189 kpc. Z istoty rozważanych przepisów kodeksu cywilnego wynika jednak, iż ich przedmiotem, ratio legis, innymi słowy podstawową wartością przez nie chronioną jest interes konsumenta, definiowany jako określone potrzeby konsumenta uznane przez ustawodawcę za godne ochrony (por. uzasadnienie uchwały SN z dnia 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06), innymi słowy: interes konsumenta rozumiany jako zespół wartości podlegających ochronie przed nadużyciami ze strony sprzedawców lub dostawców, w szczególności przed jednostronnymi standardowymi umowami i niedozwolonym wyłączeniem z umów podstawowych praw (por. preambuła dyrektywy Rady EWG 93/13 z dnia 5 kwietnia 1993r., której zasady znalazły odzwierciedlenie w rozważanych przepisach). Ten interes konsumenta stanowi immanentną podstawę legitymacji materialnoprawnej w rozumieniu art.385⁽¹⁾ kc., tym samym niezbędną, niejako podstawową, przesłankę materialnoprawną do uwzględnienia powództwa obok innych przesłanek (pozytywnych i negatywnych) wymaganych

wskazany przepisem, przy założeniu istnienia legitymacji formalnej, procesowej organizacji społecznej, o której mowa w art. 479⁽³⁸⁾ § 1 kpc. Pogląd ten koresponduje z brzmieniem preambuły i art. 7 cytowanej wyżej dyrektywy, która posiłkuje się pojęciem uzasadnionego interesu, istniejącego po stronie takiej organizacji, do działania w sprawie. Prowadzi to w dalszym toku rozważań a contrario do konstatacji, iż brak takowego interesu konsumenta powoduje brak legitymacji materialnoprawnej po stronie danej organizacji (...) do wytoczenia powództwa w przedmiocie abstrakcyjnej kontroli wzorca w oparciu o treść art. 479⁽³⁸⁾ § 1 kpc w zw. art. 385⁽¹⁾ § 1 kc i nast.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy należy zauważyć, iż kwestionowana klauzula stała się przedmiotem badania Prezes UOKiK-u, który w nieprawomocnej decyzji z dnia 19 lipca 2010 r. nr (...) uznał m.in. jej stosowanie we wzorcu umownym za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, uznając działanie takie za bezprawne i godzące w interesy konsumentów, zaznaczając iż postanowienie to zostało wpisane do Rejestru postanowień wzorców umownych uznanych za niedozwolone (naruszenie art. 24 ust.1 i 2 pkt.1) oraz stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 25 maja 2010r. Prezes powołał się na tzw. rozszerzoną prawomocność wyroku w stosunku do innych przedsiębiorców od momentu wpisania klauzuli do rejestru. Tym samym klauzula ta będzie przedmiotem dalszego badania w postępowaniu wszczętym na kanwie tej decyzji, od której powód złożył odwołanie. Interes konsumenta będzie zatem zdaniem Sądu Apelacyjnego podlegać rozważeniu i ewentualnemu „zaspokojeniu” w powyższym postępowaniu, w którym dojdzie do analizy jego ewentualnego naruszenia i w dalszym toku określenia ostatecznych konsekwencji dla przedsiębiorcy z tego tytułu. Tym samym brak jest podstaw do przyjęcia, że istnieje zasługujący na ochronę, interes konsumentów w niniejszym postępowaniu, zakładającym abstrakcyjną, ponowną kontrolę tegoż samego wzorca. Nie występuje konieczność ochrony uprawnień obywateli, albowiem będzie ona miała miejsce w wyżej wskazanym postępowaniu. Innymi słowy interes konsumenta (uzasadniony interes w rozumieniu cytowanych przepisów unijnych) uległ „wyczerpaniu” w powyższym postępowaniu i brak jest podstaw do przyjęcia jego istnienia w tymże procesie. Implikuje to w świetle wyżej wskazanych rozważań brak legitymacji czynnej materialnej powodowego (...) w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ § 1 kc w zw. art. 479⁽³⁸⁾ § 1 kpc do wytoczenia niniejszego powództwa.

Ponadto należy tu wskazać, że powód posiłkując się przedmiotową decyzją nie wskazał przyczyn, dla których mimo wydania cytowanej decyzji domaga się w istocie ponownej kontroli przedmiotowego wzorca pod kątem naruszenia art.385¹ kc.

Powyższe prowadzi do wniosku, iż powództwo wobec wskazanego braku legitymacji materialnej strony powodowej podlegało oddaleniu, co czyni bezprzedmiotowym rozważanie zarzutu apelacji dotyczących uznania przedmiotowej klauzuli za abuzywną.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny orzekł jak na wstępie na podstawie art. 385 kpc. Rozstrzygnięcie o kosztach procesu oparto na przepisie art. 98 kpc.